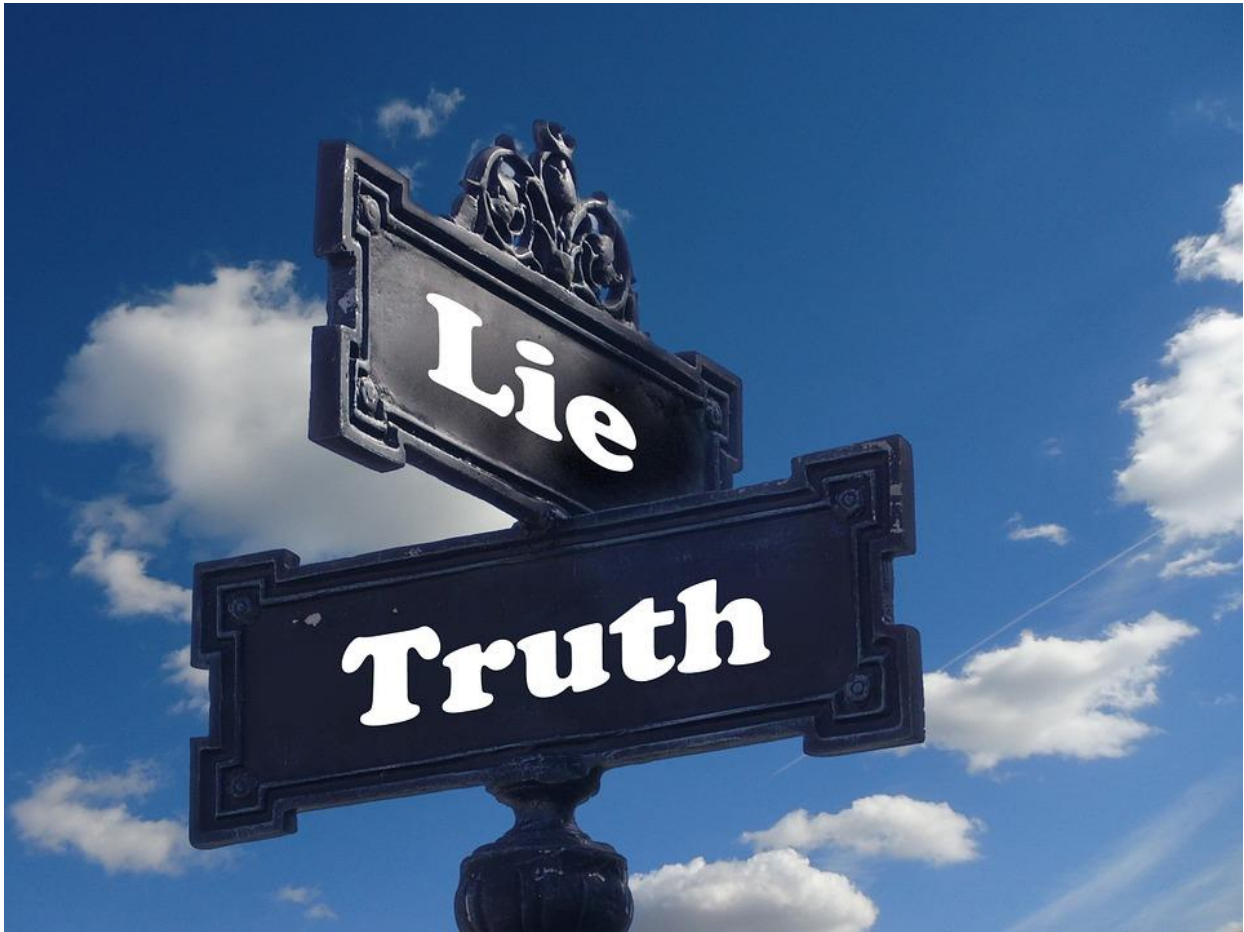

WIE SPREEKT DE WAARHEID?

Wilders en Baudet in Nederland, Le Pen in Frankrijk, Orbán in Hongarije, Erdogan in Turkije, Trump in de Verenigde Staten, Bolsonaro in Brazilië, enz. Ze worden populisten genoemd. Ze verslaan hun tienduizenden. Massa's mensen voelen zich aangetrokken tot hun toespraken met grote beloften.

Je zou de profeet Chananja een populist kunnen noemen. In Jeremia 28 staat, dat hij zijn gehoor houvast en vertrouwen geeft met een simpele voorstelling van zaken en een hoopvolle boodschap. Hij was vast een gewilde spreker. Wat was zijn boodschap dan?

Chananja krijgt het aan stok met een kritische geest: de concurrent-profeet Jeremia. Zijn woorden strijken tegen de haren van het volk in. Hij draagt de bijnaam 'Onzetting overal'. Deze man maakt zich met zijn onverteerbare preken bepaald niet populair. Hij claimt de spreukbuis van de HEER te zijn. Men verdenkt hem ervan het evangelie te verraden. Wat zegt deze 'leugenaar' precies?

Moeilijk om uit te maken waarom de ene preek waar zou zijn en de andere leugenachtig, nepnieuws. In onze kerk is de boodschap een belangrijk onderdeel van de dienst. Kerkgangers willen uiteraard niets op de mouw gespeld krijgen en predikanten hebben beloofd het eerlijke verhaal te vertellen. Maar wat is waarheid en wanneer wordt God recht gedaan? Wanneer worden mensen naar de mond gepraat? Hoe populair wil je het hebben?

Over spannende vragen voor kerkganger en predikant gesproken!

Lezen: Jeremia 28 : 1 - 17

‘Luister goed, Chananja! Jij bent niet door de HEER gezonden. Je hebt bij het volk valse hoop gewekt.’

Jeremia28 : 15

De vraag

Jeremia 28 stelt een spannende vraag: Welke prediker spreekt de waarheid? Welke prediker liegt? Twee kopstukken maken beide aanspraak op de waarheid. De profeet Chananja en collega-profeet Jeremia. Chananja begint zijn boodschap met: ‘Zo spreekt de HEER’. Jeremia net zo: ‘Zo spreekt de HEER’. Beide boodschappers beweren in naam van God te spreken. Zie er maar eens achter te komen wie de echte profeet is. Dat wil zeggen gezonden door de HEER met een boodschap van de HEER. Moeilijk om uit te maken waarom de ene preek waar zou zijn en de andere leugenachtig, nepnieuws?

In de meeste kerken – zeker in die van ons: de protestantse – is de preek het belangrijkste onderdeel van elke viering. Wat is waarheid, wat een leugen? Een spannende vraag voor de kerkganger, die uiteraard niets op de mouw gespeld wil krijgen. En deze vraag: wat is de waarheid en wat de leugen? is niet minder spannend voor de predikant, voor mij. Aan het begin van mijn carrière heb ik van harte beloofd overeenkomstig het evangelie te preken. ‘Gods waarheid en niets anders dan die waarheid!’ dat beloof ik.

In Jeremia 28 staat de ware profeet op. De leugen wordt ontmaskerd.

Jeremia

Laat ik nu eerst de profeet Jeremia nader aan u voorstellen, zodat u een idee krijgt van *zijn* waarheid. Jeremia dus. Zijn naam betekent ‘Verheven is de

HEER'. Hij wist zich geroepen om de spreekbuis te zijn van een ontzagwekkende God. Zijn preken waren zwaar en weinig hoopvol. Ze joegen de mensen de stuipen op het lijf. Vandaar zijn bijnaam. Bepaald geen vleierende bijnaam. In de volksmond heette hij 'Ontzetting overal'. De man leed onder dat imago. Had er de smoor in. Wie wil er geen populaire preker zijn?

Jeremia krijgt van God, de Schepper, machtig en sterk, de opdracht een houten juk, waarmee ploegende ossen in het gareel werden gehouden, op zijn schouders te leggen, ermee door de straten van Jeruzalem te paraderen en zo zichtbaar te maken dat 'jullie, volk van Israël, je moeten buigen onder het juk van de grootmacht Babylonië.' Israël was zwaar over de schreef gegaan. Dit was hun straf. Eigen schuld.

'Een goede preek', sprak de directeur van Onderwijs aan de Protestantse Theologische Universiteit, 'maakt onder andere gebruik van passende voorbeelden' -een juk- 'en ze nodigt mensen uit te onderscheiden waar het vandaag op aankomt in geloof en leven.' 'Buig voor Babel, mensen,' daar kwam het volgens Jeremia nu op aan. Wees de vijand onderdanig! Accepteer je straf. Dat is Gods wil. Dat is dus zijn waarheid.

Verwarrend

Er is een predikant geweest, die zich helemaal kon vinden in de onverteerbare waarheid van Jeremia: ds. Kersten. Hij was de oprichter van de SGP en lid van de Tweede Kamer. Hij riep aan het begin van de bezetting in 1940 de Nederlanders op zich te onderwerpen aan de Duitse bezetting. Zij waren de roede waarmee God Nederland strafte voor alles wat er mis was. Oproepen tot verzet deed hij af als 'ophitsingspolitiek', zinloos bovendien: "Wie zal vermogen tegen God te strijden?" Kersten vereenzelvigde zich met de profeet Jeremia, die de Joden namens God voorhield dat er pas rust en vrede zouden heersen als zij zich verzoenden met hun overweldiger, de koning van Babel.

De profeet Jeremia werd toentertijd als verrader beschouwd. En ds. Kersten moest na de oorlog zijn zetel in de Tweede Kamer opgeven. De SGP worstelt tot op de dag van vandaag met de houding ten aanzien van de bezetter van hun oprichter. Wat voor de een de waarheid is, is voor de ander landverraad. Het is heel verwarrend, dat de Bijbel Jeremia met een boodschap van oordeel aanwijst als de ware profeet en die ander profeet, Chananja, identificeert als pseudoprofeet, als leugenaar, een 'neppert'.

In de Bijbel hoeft iemand blijkbaar niet populair te zijn om toch de waarheid te spreken. Jezus was bepaald niet populair bij iedereen. Hij droeg het etiket godslasteraar. Desondanks houden wij hem voor de Waarheid, de Weg, het Leven.

Chananja

Nu over de andere profeet: Chananja. Zijn naam betekent veel belovend 'Genadig is de HEER'. Jeremia loopt deprimerend met een houten juk door de straten van Jeruzalem. Je moet bukken, buigen. Zware prediker. Dan is daar opeens Chananja, de profeet van de hoop. Voor de beeldvorming: Deze profeet was geen man van kwade trouw en opzettelijk bedrog, voor zover wij kunnen opmaken uit de Bijbel. De man stond niet bekend als een doelbewuste zwendelaar of leugenaar. Hij moet een keurige burger van Jeruzalem geweest zijn, één van de geestelijke leiders van het volk. Wat dat aangaat geloofwaardig.

In een symbolische handeling neemt hij kordaat het houten juk van de schouders van Jeremia, zijn concurrent-profeet en breekt het in stukken. Duidelijk gebaar! *Zijn* waarheid. Zijn boodschap tegengesteld aan die van Jeremia. Israël zal niet lang onder het juk van Babylonië hoeven te buigen. Hij verkondigt gelovig: twee jaar, dan is de bevrijding daar. Wat is nou twee jaar? God zal redding bieden. Geloof me. Zo simpel is het.

Een commentaar vergelijkt Chananja met Wilders en Baudet in Nederland, met Le Pen in Frankrijk, Orbán in Hongarije, Erdogan in Turkije, Trump in de VS, Bolsonaro in Brazilië. Populisten heten zij. Chananja zou je inderdaad met enige slagen om de arm een populist kunnen noemen. Deze profeet versimpelt de werkelijkheid en speelt in op de gevoelens van angst en frustratie, geloof en nationalisme. Hij zet zijn tegenstander met een ferme actie neer als leugenaar. Hij neemt grote woorden en even grote beloftes met gemak in zijn mond. Dat onze God alles wel even voor hen genadig gaat regelen maakt zijn boodschap aantrekkelijk en overzichtelijk, zijn geloofswaarden geven houvast en vertrouwen. Zijn gehoor wil maar wat graag hem geloven. Waar haalt hij het vandaan? Het zijn leugens, vertelt Jeremia 28.

Populisme komt niet voor in de kerken? Een collega schrijft: Als je niet oppast zou je er zomaar aan toegeven om je boodschap aan te passen aan wat mensen graag willen horen. Die is voor mij om over na te denken.

De ware profeet

Jeremia onderneemt in Gods naam een tegenactie. Hij vervangt het gebroken houten juk door een ijzeren juk, onbreekbaar, als teken dat het met Israël van kwaad tot erger zal aflopen als zijn volksgenoten hun leven niet op een andere leest schoeien. Er zit te veel fout. Nog twee jaar ellende? Helaas, donkerder dagen vele jaren achtereen overkomen het volk. Israël wordt in ballingschap gevoerd. Jeremia's woorden worden bewaarheid. De geschiedenis van Israël logenstraft het populisme van Chananja. Chanana sterft. Zijn profetie kan ten grave worden gedragen. Nepnieuws.

De woorden van Jeremia blijven als Bijbelboek bewaard, omdat de feiten hem achteraf alle gelijk van de wereld hebben gegeven. De criticus en onsympathieke Jeremia is de ware profeet. Zijn profetieën blijken voor de toekomst de juiste inschatting te hebben gemaakt. Vandaar.

Jeremia wist zich geroepen om de spreekbuis van een God te zijn, die mensen geen aai over de bol geeft en hen naar de mond spreekt. 'Is God een populist?' luidt de titel van een boek. Eerder een criticus. De Bijbel vertelt het eerlijke verhaal en roept ons op het ongepolijst door te vertellen. Hebben we daar zin in?

Onderzoek alle dingen

Wij geloven dat God het eerlijke verhaal gesproken heeft door profeten als Jeremia en dat Hij ook vandaag de dag nog altijd spreekt. Wij geloven dat hij met een verhaal, dat niemand zo nodig spaart, aan het woord wil komen door de verhalen in de Bijbel en de verkondiging. Wat is dan dat eerlijke verhaal en wat is bedrieglijk?

'Beproof de geesten of ze uit God zijn,' schrijft de apostel Johannes in dit kader in zijn brief. Het is een kwestie van alle dingen onderzoeken, schrijft Paulus en kijken of iets goed of slecht is om met het goede door te gaan en het slechte te laten.

Goedkope genade

Wie Chananja aan een nader onderzoek onderwerpt, ontdekt dat hij liegt. Hij liegt over God. God zou volgens hem het vergeven tot zijn beroep hebben gemaakt. Tot een automatisme. Chananja's preken maakten de genade los van berouw, bekering en gehoorzaamheid. Hij riep mensen, die de geboden aan hun laars laptten niet op een andere koers te kiezen. Zijn woorden stelden gerust en bemoedigden alleen maar. Het komt goed! Wees niet bang! We

hebben een fijne God, die redt! Deze prediker sloot Hem op in de gevangenis van louter beloften van heil en zegen. En God was God niet meer.

Jezus zou later reageren op deze goedkope genade met de woorden: 'Vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.' En als je dat laatste niet doet, kun je naar Gods vergeving fluiten.

De waarheid

De waarheid a la Jeremia wil ik graag concreet en actueel maken naar aanleiding van het verbijsterende bericht dat sinds 1950 330.000 kinderen slachtoffer zijn van misbruik in de katholieke kerk van Frankrijk. De waarheid a la Chananja zou zijn: God is genadig. Altijd. Voor iedereen. De kerk is een plaats voor vergeving. En vervolgens houdt men zich meer bezig met de vergeving van daders, dan met de opvang van slachtoffers van seksueel opvang. De doofpot gaat open. En weer dicht. 'Vergeven, dat is toch Gods beroep?'. Deze waarheid wordt de katholieke allerwegen verweten.

De waarheid a la Jeremia verwoordde bisschop De Korte van Den Bosch. De Korte: "Vergeving is niet een goedkoop artikel dat de kerk te pas en te onpas uitdeelt. Bij de biecht hanteert de kerk van oudsher een drieslag van innerlijk berouw, mondeling belijden en werken van genoegdoening. Als je een misdaad hebt gepleegd word je toch echt eerst naar de politie verwezen en bepaalt de rechter de straf. Pas als je je berouw in daden omzet kan er vergeving plaatsvinden. Goedkope vergeving bestaat niet. Maar God zij dank, er is altijd vergeving mogelijk.

